

29. 8. 2011

ID: 76473

Nemajetková újma

Žádat náhradu nemajetkové újmy za porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (Úmluva) lze pouze ve vztahu ke skutečnostem, které nastaly po dni 18. 3. 1992, od něhož se Úmluva stala pro Českou republiku závaznou. Dobrým mravům neodporuje námitka promlčení, vznesená státem proti nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením svobody, k němuž došlo v době od 18. 3. 1992 do 26. 4. 2006, uplatněná v řízení, jež bylo zahájeno s nepřiměřeným časovým odstupem ode dne účinnosti zák. č. [160/2006](#) Sb. V takovém případě nemravnost námitky promlčení ustoupí principu právní jistoty.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 21/2010, ze dne 29.6.2011)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce I. Z., zastoupeného Mgr. Ing. H. S., advokátkou se sídlem v M. B., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem P., o zaplacení částky 1.472.000,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 19 C 262/2006, o dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 24. 6. 2008, č. j. 30 Co 186/2008 - 60, tak, že rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 25. 1. 2008, č. j. 19 C 262/2006 - 49, a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 6. 2008, č. j. 30 Co 186/2008 - 60, se zrušují a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Městský soud v Praze napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 25. 1. 2008, č. j. 19 C 262/2006 - 49, kterým byla zamítnuta žaloba na zaplacení částky 1.472.000,- Kč s příslušenstvím jako náhrada nemajetkové újmy, již měl žalobce utrpět v důsledku nezákonného rozhodnutí o vazbě.

Soudy obou stupňů vyšly ze zjištění, že žalobci bylo dne 24. 4. 1997 sděleno obvinění pro trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1, 2, 3 trestního zákona č. [140/1961](#) Sb. Téhož dne byl žalobce vzat do vazby, z níž byl propuštěn až dne 25. 11. 1999. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 5. 10. 1999, sp. zn. 4 T 5/99, byl žalobce zproštěn obžaloby, což bylo potvrzeno rozhodnutím odvolacího soudu ze dne 25. 11. 1999.

Soud prvního stupně zamítl nárok žalobce z důvodu, že až s účinností od 27. 4. 2006 byl zákonem č. [160/2006](#) Sb. novelizován zákon č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „OdpŠk“), který zakotvil nárok na odškodnění za nemajetkovou újmu. Pro žalobcův nárok nebyla, na rozdíl od nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí a § 22 odst. 1 věty druhé a třetí OdpŠk (viz čl. II. zák. č. [160/2006](#) Sb.), stanovena zpětná časová působnost tohoto zákona, a proto pro jeho odškodnění v rozhodné době neexistoval právní podklad.

Odvolací soud s tímto závěrem soudu prvního stupně nesouhlasil a dovodil, že přechodné ustanovení v čl. II. zák. č. [160/2006](#) Sb. je třeba vykládat tak, že lze přiznat náhradu nemajetkové újmy vzniklé před účinností tohoto zákona (tj. před 27. 4. 2006) tehdy, pokud nárok nebyl promlčen. Podle § 36 věta druhá OdpŠk se odpovědnost za škodu způsobenou rozhodnutími, která byla vydána přede

dnem účinnosti zákona, řídí dosavadními předpisy. Rozhodnutí o vazbě, od kterého žalobce odvíjí svůj nárok na odškodnění, bylo vydáno dne 24. 4. 1997, tedy v době účinnosti zákona č. [58/1969](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím orgánu státu nebo jeho nesprávným úředním postupem (dále jen „zák. č. [58/1969](#) Sb.“). Dle § 22 odst. 1 zák. č. [58/1969](#) Sb. se právo promlčí za tři roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě. Žalobce se o škodě dozvěděl dne 25. 11. 1999, kdy odvolací soud zamítl odvolání proti zproštění žalobce obžaloby. Odvolací soud uzavřel, že v době podání žaloby v této věci (23. 10. 2006), byl žalobcův nárok již promlčen a s ohledem na žalovanou uplatněnou námitku promlčení jej nelze žalobci přiznat.

Žalobce napadl rozsudek odvolacího soudu dovoláním, jehož přípustnost dovozuje od ust. § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) a opírá je o dovolací důvod dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. pro nesprávné právní posouzení. Napadá závěr odvolacího soudu, že v době podání žaloby byl jeho nárok promlčen. Namítá, že jej nelze posoudit podle zákona č. [58/1969](#) Sb., který neupravoval nárok na odškodnění nemajetkové újmy. Má za to, že měl být aplikován § 32 odst. 3 OdpŠk, podle kterého se nárok na náhradu nemajetkové újmy podle tohoto zákona promlčí za 6 měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen. O vzniklé nemajetkové újmě se žalobce dozvěděl až zavedením ust. § 31a OdpŠk do právního řádu (tj. 27. 4. 2006). Pokud tedy žalobu podal dne 23. 10. 2006, stalo se tak v šestiměsíční promlčecí době. Navrhl proto, aby dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném do 30. 6. 2009 (viz čl. II., bod 12 zákona č. [7/2009](#) Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Jelikož napadený rozsudek odvolacího soudu není měnícím ve smyslu § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., ani potvrzujícím poté, co předchozí rozsudek soudu prvního stupně (jímž rozhodl „jinak“) byl odvolacím soudem zrušen podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř., přichází v úvahu přípustnost dovolání toliko na základě ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

Pro dovození přípustnosti dovolání ve smyslu tohoto ustanovení by dovolací soud musel dospět k závěru, že napadené rozhodnutí je ve věci samé po právní stránce zásadně významné. Dle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Dovolací přezkum je za těchto podmínek přípustný toliko pro posouzení otázek právních, z čehož vyplývá, že relevantním dovolacím důvodem je jen ten, jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Jen z pohledu tohoto důvodu, jehož obsahovým vymezením je dovolací soud vázán, lze posuzovat, zda dovoláním napadené rozhodnutí je zásadně právně významné.

Nejvyšší soud shledal, že dovolání žalobce je přípustné pro řešení otázky promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy, způsobené vazbou vykonanou na žalobci v době od 24. 4. 1997 do 25. 11. 1999, neboť tato otázka dosud nebyla v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena.

Dovolání je důvodné.

Právní názor žalobce, jakož i odvolacího soudu, že na žalobcův nárok lze aplikovat zák. č. [82/1998](#) Sb., ve znění zák. č. [160/2006](#) Sb., není správný.

Podle článku II. zákona č. [160/2006](#) Sb., který novelizoval s účinností od 27. 4. 2006 zákon č. [82/1998](#) Sb., se „odpovědnost podle tohoto zákona za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1, věty druhé a třetí, a § 22 odst. 1, věty druhé a třetí, zákona č. [82/1998](#) Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, [...] vztahuje také na nemajetkovou újmu vzniklou přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, pokud nebyl nárok na náhradu této újmy promlčen; v případě, že poškozený podal před nabytím účinnosti tohoto zákona k Evropskému soudu pro lidská práva z tohoto titulu v dané věci včasnou stížnost, o které tento soud dosud nevydal konečné rozhodnutí, dojde k promlčení nároku na náhradu nemajetkové újmy za 1 rok ode dne účinnosti tohoto zákona.“ Z uvedeného je zřejmé, že zák. č. [82/1998](#) Sb., ve znění zák. č. [160/2006](#) Sb., působí zpětně toliko ve vztahu k nemajetkové újmě způsobené nesprávným úředním postupem, který spočívá v nevydání rozhodnutí v zákonem stanovené nebo přiměřené lhůtě. Nevztahuje se, jak správně uvedl soud prvního stupně, na odpovědnost za nemajetkovou újmu vzniklou z jiného důvodu přede dnem účinnosti zák. č. [160/2006](#) Sb.

V této souvislosti však nelze přehlédnout, že v době, kdy bylo rozhodnuto o vzetí žalobce do vazby (24. 4. 1997), byla Česká republika vázána čl. 5 odst. 5 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. [209/1992](#) Sb. (dále jen „Úmluva“), podle kterého „[k]aždý, kdo byl zatčen nebo zadržen v rozporu s ustanoveními tohoto článku, má nárok na odškodnění.“ Jde přitom o ustanovení přímo použitelné, jež stanoví právní základ pro odškodnění majetkové i nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením svobody (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2011, sp. zn. 31 Cdo 3916/2008, který je stejně jako ostatní rozhodnutí Nejvyššího soudu zde citovaná, dostupný na jeho internetových stránkách www.nsoud.cz, náleží Ústavního soudu ze dne 13. 7. 2006, sp. zn. I. ÚS 85/04, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 136, svazek č. 42, str. 91 a náleží Ústavního soudu ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 108, svazek č. 49, str. 567).

Čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) stanoví, že „[k]aždý má právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem“, přičemž čl. 36 odst. 4 Listiny odkazuje v podmínkách a podrobnostech na zákon. Tím byl především v době do 14. 5. 1998 zák. č. [58/1969](#) Sb. a v době od 15. 5. 1998 je jím zák. č. [82/1998](#) Sb. Podmínky, za kterých lze žalobci nárok na náhradu škody, a to majetkové i nemajetkové, je proto nutno posuzovat především podle těchto zákonů (pouze v případě újmy, za kterou odpovídá stát a která spočívá v jiném skutku, než je omezení svobody poškozeného, bylo v době do 27. 4. 2006 možno uvažovat o odškodnění nemajetkové újmy cestou ochrany osobnosti, jak je upravena v občanském zákoníku - srov. náleží Ústavního soudu ze dne 11. 10. 2006, sp. zn. IV. ÚS 428/05, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 185/2006, svazek č. 43, str. 115).

Protože ke vzetí žalobce do vazby došlo dne 24. 4. 1997, je třeba ve smyslu § 36 zák. č. [82/1998](#) Sb. posoudit podmínky odpovědnosti státu za tím žalobci způsobenou újmu podle zák. č. [58/1969](#) Sb.

Podle § 23 zák. č. [58/1969](#) Sb. právo na náhradu škody podle části první, hlavy druhé (týkající se odpovědnosti za škodu způsobenou rozhodnutím o vazbě nebo trestu - pozn. Nejvyššího soudu) se promlčí za rok ode dne, kdy nabylo právní moci zprošťující rozhodnutí nebo rozhodnutí odsuzující k mírnějšímu trestu anebo rozhodnutí, jímž bylo trestní řízení zastaveno.

Ze skutkových zjištění odvolacího soudu je zřejmé, že v původním řízení odvolací soud zamítl

odvolání proti zproštění žalobce obžaloby dne 25. 11. 1999. Pokud se žalobce domáhal odškodnění této újmy žalobou podanou v této věci k soudu prvního stupně dne 23. 10. 2006, učinil tak zjevně po uplynutí promlčecí doby ve smyslu cit. § 23 zák. č. [58/1969](#) Sb.

V souvislosti se žalovanou uplatněnou námitkou promlčení žalobcova nároku je však třeba zkoumat, zda její uplatnění není výkonem práva v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 20 zák. č. [58/1969](#) Sb. a § 3 odst. 1 obč. zák., podle kterého výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že dobrým mravům zásadně neodporuje, namítá-li někdo promlčení práva uplatňovaného vůči němu, neboť institut promlčení přispívající k jistotě v právních vztazích je institutem zákonným, a tedy použitelným ve vztahu k jakémukoliv právu, které se podle zákona promlčuje. Uplatnění promlčecí námitky by se přičilo dobrým mravům jen v těch výjimečných případech, kdy by bylo výrazem zneužití tohoto práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil, a vůči němuž by za takové situace zánik nároku na plnění v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. 25 Cdo 1839/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 59/2004, a též v časopise Právní rozhledy č. 12/2002; a dále rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002; ze dne 28. 11. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2905/99; ze dne 30. 5. 2001, sp. zn. 33 Cdo 1864/2000; ze dne 21. 4. 1999, sp. zn. 25 Cdo 484/99; ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/1999).

V obecné rovině platí, že i stát může v případě, je-li proti němu uplatněn nárok na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, vznést námitku promlčení a že tato námitka nemusí být považována za odporující dobrým mravům (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4112/2010). V posuzovaném případě je však situace jiná.

Především je nutno přihlédnout k tomu, že v době běhu promlčecí lhůty neměl žalobce k dispozici prostředek nápravy porušení jeho práva na osobní svobodu, který by bylo možno považovat za reálně dostupný a účinný (srov. čl. 13 Úmluvy). Jak již bylo výše zmíněno, jediným takovým prostředkem byla žaloba na ochranu osobnosti, jejíž výsledek však byl pro absenci výslovné právní úpravy nejistý (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1191/08, bod 27, dostupný na nalus.usoud.cz a rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Smatana proti České republice ze dne 27. 9. 2007, stížnost č. 18642/04, bod 141).

O nemožnosti žádat proti státu náhradu nemajetkové újmy za dobu předcházející 27. 4. 2006 přitom stát přesvědčoval poškozené i prostřednictvím svých orgánů, a to jak Ministerstva spravedlnosti, tak i soudů včetně soudu Nejvyššího (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2005, sp. zn. 25 Cdo 762/2004, uveřejněný pod č. 41/2006 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Absence jednoznačné zákonné úpravy, která by umožňovala naplnit požadavek čl. 5 odst. 5 Úmluvy na poskytnutí odškodnění nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením svobody, která je přičitatelná státu, jakož i skutečnost, že stát přesto, že pro něj povinnost tuto újmu odškodnit plynula přímo z daného článku Úmluvy, udržoval poškozené v přesvědčení, že uvedený nárok nelze podle českého práva odškodnit, neumožňují státu, aby se v posuzované věci úspěšně dovolal promlčení žalobcova nároku, neboť jde o výkon práva zjevně odporující dobrým mravům.

K uvedenému Nejvyšší soud považuje za nutné dodat, že žádat náhradu nemajetkové újmy za porušení čl. 5 odst. 5 Úmluvy lze přirozeně toliko ve vztahu ke skutečnostem, které nastaly po dni

18. 3. 1992, od něhož se Úmluva stala pro Českou republiku závaznou.

Na druhé straně dobrým mravům nebude, z důvodů shora popsaných, odporovat námitka promlčení, vznesená státem proti nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením svobody, k němuž došlo v době od 18. 3. 1992 do 26. 4. 2006, uplatněná v řízení, jež bylo zahájeno s nepřiměřeným časovým odstupem ode dne účinnosti zák. č. [160/2006](#) Sb. V takovém případě totiž nemravnost námitky promlčení ustoupí principu právní jistoty.

Stát dal najevo, že je připraven nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným zbavením svobody, odškodnit počínaje účinností zák. č. [160/2006](#) Sb., nikoli však ve vztahu ke skutečnostem, které nastaly přede dnem jeho účinnosti. Možnost odškodnění nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením osobní svobody přesto byla, dílem již před účinností zák. č. [160/2006](#) Sb., dovozena Ústavním soudem v jeho rozhodnutích ze dne 25. 5. 2005, sp. zn. IV. ÚS 162/04, ze dne 13. 7. 2006, sp. zn. I. ÚS 85/04, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 136, svazek č. 42, str. 91, ze dne 21. 8. 2007, sp. zn. I. ÚS 539/06, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 131, svazek č. 46, str. 230 a ze dne 17. 6. 2008, sp. zn. II. ÚS 590/08, publikovaném ve Sbírce nálezů a usnesení pod č. 108, svazek č. 49, str. 567.

S přihlédnutím k datu vydání výše uvedených rozhodnutí Ústavního soudu a datu nabytí účinnosti zák. č. [160/2006](#) Sb., dospěl Nejvyšší soud k závěru, že princip právní jistoty převáží nad nemravností námitky promlčení náhrady nemajetkové újmy způsobené nezákonným zbavením svobody tehdy, je-li žaloba v dané věci podána k soudu s odstupem více než tři roků od nabytí účinnosti zákona č. [160/2006](#) Sb. Tento obecný závěr je však možno a nutno korigovat s přihlédnutím k okolnostem konkrétní věci.

Dospěl-li odvolací soud k závěru o nemožnosti přiznat žalobci uplatněný nárok z důvodu jeho promlčení, je jeho posouzení žalovaného nároku nesprávné. Nejvyšší soud proto podle § 243b odst. 2 části věty za středníkem o. s. ř. napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil. Protože důvody, pro něž bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i jeho rozsudek a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta druhá, o. s. ř.).

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Insolvenční řízení](#)
- [Ochrana osobnosti \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní poměr \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Insolvence, zástavní právo](#)
- [Dědictví](#)
- [Pozůstalost](#)
- [Restituce \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o dílo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Věcná příslušnost soudu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Žaloba pro zmatečnost \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)